

Regeringens proposition

1978/79: 194

om ändring av lån till Uddeholms AB;

beslutad den 29 mars 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

ERIK HUSS

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 250 milj. kr. av det villkorslån på numera 400 milj. kr. som lämnats till Uddeholms AB får överföras till ett nytt bolag som bildas genom samgående mellan Gränges Nyby AB och sektorn för rostfritt stål inom Uddeholms AB.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-29

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Huss, Rodhe, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam.

Föredragande: statsrådet Huss

Proposition om ändring av lån till Uddeholms AB

1 Inledning

I enlighet med riksdagens beslut i december 1977 (prop. 1977/78: 25 bil. 11, AU 1977/78: 18, rskr 1977/78: 86) beviljades Uddeholms AB (Uddeholm) ett lån på 600 milj. kr. med villkorlig återbetalningsskyldighet. Bakgrunden till beslutet var bolagets ogynnsamma utveckling de närmast föregående åren. Omfattande rationaliseringar och strukturförändringar var nödvändiga. Lånet beviljades för att göra det möjligt för bolaget att genomföra förändringarna i en balanserad takt.

Lånet har ställts till bolagets förfogande i form av en räntelös fordran på staten. Regeringen beslutar om utbetalning av lånebeloppet efter framställan från bolaget. Någon utbetalning till Uddeholm har hittills inte skett. Uddeholm har år 1978 överlåtit sina skogs-, skogsindustri- och kemirörelser till Billeruds AB. Regeringen medgav att Uddeholm även efter överlåtelse fick åtnjuta lånet på villkor att Uddeholm senast den 31 december 1978 skulle sätta ned sin nyssnämnda fordran på staten med lägst 200 milj. kr.

Uddeholm har per den 31 december 1978 nedsatt sin fordran på staten till 400 milj. kr.

Billeruds AB – som efter överlåtelsen har ändrat sitt namn till Billerud Uddeholm AB – begärde att av bl. a. sysselsättningskäl få överta statens lån till Uddeholm till den del det motsvarades av en lika stor nedsättning av Uddeholms fordran på staten.

Genom riksdagens beslut i december 1978 (prop. 1978/79: 25 bil. 11, AU 1978/79: 16, rskr 1978/79: 123) bemyndigades regeringen att besluta om överförande till Billerud Uddeholm av del av förutnämnda lån till Udde-

holm. Regeringen har den 21 december 1978 beslutat att det belopp med vilket Uddeholm sätter ned sin fordran på staten får disponeras för ett lån på 200 milj. kr. till Billerud Uddeholm på i huvudsak oförändrade villkor. Regeringen beslutar om utbetalning av lånebeloppet. Någon utbetalning till Billerud Uddeholm har ännu inte skett.

Långt framskridna planer på att föra samman Uddeholms rostfria sektor och Gränges Nyby AB, dotterbolag till Gränges AB, till ett nytt bolag har redovisats för regeringen. I samband härmed har frågan om att återta statens kvarvarande lån till Uddeholm på 400 milj. kr. och att överföra en del av detsamma till det nya bolaget aktualiserats.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Statliga åtgärder rörande specialstålindustrin

Den svenska specialstålindustrins utveckling har under de senaste åren kännetecknats av en starkt försämrad lönsamhet och en minskad konkurrenskraft såväl på hemmamarknaden som internationellt. Branschens situation i dag är delvis en följd av konjunkturutvecklingen. Till stor del beror den dock på mer långsiktiga strukturförändringar på det internationella planet, vilka påverkar den svenska specialstålindustrins konkurrens-läge. Betydande strukturförändringar är ofrånkomliga om branschen skall kunna hävda sig även i framtiden.

Specialstålindustrin omfattar enligt gängse definitioner f. n. nio företag med 24 anläggningar. Med sina ca 34 000 anställda svarade specialstålindustrin år 1976 för större delen av sysselsättningen inom stålbranschen och för ca 3% av den totala industrissysselsättningen. Omsättningen uppgick samma år till 7 180 milj. kr. Av produktionen uppgår exportandelen värdemässigt till tre fjärdedelar. Specialstålindustrin är koncentrerad till Mellansverige. På de orter där specialstålverken är belägna är stålverken i regel den helt dominerande arbetsgivaren. I elva kommuner står specialstålverken för mer än hälften av den samlade industrissysselsättningen. Strukturförändringar får därför genomgripande regionalpolitiska effekter.

Den svenska specialstålindustrins problem är väl kända. Branschen har under flera år präglats av en betydande överkapacitet. I rapporten (Ds I 1977: 3) 1977 års specialstålutredning konstaterades att kraftiga förändringar i fråga om struktur samt marknads- och produktionsinriktning krävs för att den svenska specialstålindustrin skall kunna överleva.

För att underlätta strukturuomvandlingen inom specialstålindustrin – och även stålgljuteriindustrin – beslutade riksdagen hösten 1977 om vissa tidsbegränsade åtgärder (prop. 1977/78:47, NU 1977/78:30, rskr 1977/78:84).

Bakgrunden till riksdagens beslut var bl. a. följande. Fortsatta och intensifierade forsknings- och utvecklingsinsatser är viktiga. På sikt har huvud-

delen av den svenska specialstålindustrin möjligheter att hävda sig på världsmarknaden. Branschen har alljämt en stark ställning på många marknader, bl. a. genom sin höga tekniska kompetens och väl utbyggda försäljningsorganisation. En fortsatt svensk konkurrenskraft är i hög grad beroende av i vilken utsträckning branschen kan genomföra effektiviseringsåtgärder såväl inom de enskilda företagen som över företagsgränserna. De omställningar som är nödvändiga kommer att ställa stora krav på berörda företag bl. a. i fråga om produktionsteknik och produktionsinriktning. Stora investeringar kan bli nödvändiga, vilket ställer krav på finansiella resurser.

De statliga åtgärderna syftar till att stärka industrins konkurrenskraft och därmed skapa en ökad trygghet i sysselsättningen för de anställda. Syftet är i första hand att tillgodose företagets behov av kapital för sådana investeringar som är en förutsättning för eller en följd av strukturella förändringar. För sådana investeringar kan enligt förordningen (1977: 1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m. m. lämnas dels statliga lån – investeringslån – dels statliga garantier för företagets upplåning på kapitalmarknaden. Vidare kan lån utgå till företagen även för att likviditetsmässigt överbrygga de inledande förlustår som kan följa på en strukturomvandling, s. k. likviditetslån. Vidare får s. k. marknadsföringslån lämnas för angelägna åtgärder som syftar till att främja försäljning av kunnande inom teknik- och marknadsområdena och som annars inte skulle komma till stånd.

Det statliga stödet – lån och lånegarantier – är tidsbegränsat till en tvåårsperiod, åren 1978 och 1979. För dessa insatser finns sammanlagt 1 300 milj. kr., varav 700 milj. kr. för lån och 600 milj. kr. för lånegarantier. Av lånesumman avser 450 milj. kr. investeringslån. T. o. m. februari 1979 har totalt 370 milj. kr. tagits i anspråk för lån och garantier.

För att pröva frågor om nyssnämnda lån och lånegarantier och för att ta initiativ till, följa och stödja strukturomvandlingen inom specialstålindustrin har inrättats en delegation för strukturfrågor inom vissa branscher (strukturdelegationen). Delegationen skall enligt riksdagens beslut ge hög prioritet åt området rostfria produkter.

Gränges Nyby har av strukturdelegationen beviljats lån och garantier på sammanlagt 120 milj. kr., varav investeringslån på 40 milj. kr., likviditetslån på 30 milj. kr. och garanti för upplåning på 50 milj. kr. Finansieringen avser investeringar i en anläggning för framställning av sömlösa rör av kompakterat pulver samt vissa kompletteringar i kallvalsverket och andra planerade löpande investeringar i bolagets anläggningar i Torshälla. Dessutom har lokaliseringslån beviljats med ca 20 milj. kr. för dessa projekt. Vidare har Björneborgs Jernverks AB, dotterbolag till Avesta Jernverks AB, beviljats lån och garantier på sammanlagt 80 milj. kr. och Avesta Jernverk beviljats lån och garantier på sammanlagt 170 milj. kr.

Svenska Industrijänstemannaförbundet, Svenska Metallindustriarbe-

tareförbundet och Sveriges Arbetsledareförbund har den 30 januari 1979 till regeringen överlämnat en gemensam skrivelse med ett uttalande angående behovet av åtgärder för den svenska stålindustrin. Vad gäller specialstålindustrin kräver förbunden att regeringen omedelbart tar initiativ för att samordna utvecklingen inom specialstålindustrin samt att regeringen snarast prövar frågan om bildandet av ett delstatligt strukturbolag för att möjliggöra en sådan planmässig utveckling inom specialstålindustrin.

2.2 Utvecklingen inom den rostfria sektorn

När det gäller den rostfria sektorn har denna under hela efterkrigstiden haft en god efterfrågeutveckling för sina produkter. Kapacitetsutvecklingen har emellertid gått mycket snabbt från mitten av 1960-talet, vilket under senare tid har lett till överkapacitet med pressade priser och låg lönsamhet som följd. Under 1960-talet svarade framför allt Japan – i dag världens största tillverkare av rostfritt stål – för en snabb uppbyggnad av kapacitet för rostfritt stål. Under 1970-talet har ytterligare kapacitet tillkommit i flera länder i Västeuropa.

Parallellt härmed har under senare år en rad strukturåtgärder vidtagits för att begränsa de negativa verkningarna av överkapaciteten. I Västtyskland dominerar numera två stora koncerner, Thyssen AG och Fried. Krupp Hüttenwerke AG, som båda har relativt breda produktprogram. I Frankrike pågår en omstrukturering under statligt överinseende. I England är den dominerande tillverkaren av rostfritt stål British Steel Corp., som är statsägt. Även i Österrike och Finland är specialstålföretagen statsägda.

I Sverige har omstruktureringar traditionellt skett huvudsakligen genom produktbyten och samarbete i olika former. Under första halvåret 1978 genomfördes ett omfattande utredningsarbete rörande möjligheterna att samordna stålrelserna i de tre specialstålföretagen Fagersta AB, AB SKF och Uddeholm till ett företag som vid starten skulle sysselsätta ca 18 000 anställda och få en total omsättning på 4 500 milj. kr. Olika former av statlig medverkan övervägdes. Av skilda skäl ledde utredningsarbetet inte fram till den tänkta fusionen.

Nya steg har därefter tagits mot en omstrukturering av svensk specialstålindustri.

Av 1977 års specialstålutredning framgår att av den svenska specialstålindustrins totala produktion avser mätt i volym ca 25% rostfria platta produkter – plåt och band – och rostfria rör. Värdeandelen är ca 40%. Utvecklingen inom dessa produktkategorier är därför av mycket stor betydelse inte minst för sysselsättningsutvecklingen inom specialstålindustrin.

De specialstålföretag som har störst betydelse inom den rostfria sektorn är Avesta Jernverk, Fagersta, Gränges Nyby, Sandvik AB och Uddeholm.

Mellan två av dessa företag – Fagersta och Sandvik – har nyligen en ägarsamordning skett. Investment AB Kinnevik, som redan tidigare direkt och indirekt var största aktieägare i Sandvik med ca 15% av aktierna och ca 17% av röstvärdet, förvärvade nämligen i två etapper ca 19% av aktierna med ca 40% av röstvärdet i Fagersta från AB Industrivärden. Kinnevik är därmed helt dominerande minoritetsägare i de båda bolagen.

En successiv omstrukturering mellan Fagersta och Sandvik kommer sannolikt att bli följden av denna ägarsamordning.

Nyligen har Sandvik och Uddeholm aviserat ett samarbete på bandstålsområdet. Förslaget från företagets styrelser innebär att Sandvik går in som delägare i Uddeholms bandståldivision. Avsikten är att Uddeholm upphör med varmvalsningen i Hagfors. Varmvalsningen övertas av Sandvik. Kallvalsningen i Munkfors övertas av ett nybildat bolag i vilket Uddeholm behåller 65% och Sandvik köper in sig med 35% av aktiekapitalet. Sandvik fortsätter enligt förslaget att själva tillverka och sälja kallvalsade band i konkurrens med det delägda bolaget, vars produkter även i fortsättningen avses att säljas genom Uddeholms marknadsorganisation.

2.3 Ett nytt bolag för rostfritt stål

Den internationella utvecklingen inom specialstålindustrin har kraftigt påverkat möjligheterna för Gränges Nyby och Uddeholm att driva företagen vidare i oförändrad omfattning. Under de senaste åren har det därför skett en omfattande intern strukturering inom resp. företag. Exempel på betydelsefulla strukturförändringar inom de rostfria sektorerna inom resp. företag är nedläggning av tryckgiutningsanläggningen och varmvalsverket i Nyby, avveckling av det svarta plåtsortimentet i Degerfors, uppbyggnad av en produktlinje i Degerfors för rostfri grovplåt med bl. a. en ny betningsanläggning, investering i ett nytt rörverk i Storfors för grova svetsade rör, satsning på sömlösa pulverrör i Nyby och köp av AB Bröderna Ekbergs Verkstäder, AB Örnköldsviks Mekaniska Verkstad, AB Calamo och Nords Verkstads AB.

Gränges och Uddeholm har förklarat att man under förutsättning av att statligt stöd lämnas avser att i ett bolag samordna Gränges Nyby med den rostfria verksamheten i Uddeholm. Härigenom skapas en slagkraftig enhet inom den rostfria sektorn. Det nya bolaget kommer att vara ett av de största företagen inom den rostfria sektorn i Sverige med en sammanlagd försäljning innevarande år på ca 1 800 milj. kr. och med ca 4 500 anställda. Produktprogrammen i Uddeholm och Gränges Nyby kompletterar varandra så att ett brett produktprogram och en stark utländsk marknadsorganisation med i storleksordningen 1 000 anställda erhålles. Genom att överlappningen i produktprogrammet är liten och då företagen redan har genomgått en rationaliseringsprocess väntas den vidare strukturuomvandlingen kunna ske i socialt acceptabla former. En ytterligare neddragning av personalen i

det nya bolaget beräknas med nuvarande produktprogram ske med mellan 300 och 400 anställda under de närmaste åren.

Det nya bolaget avses komma att omfatta följande tillverkningsenheter.

Ort/Enhet	Antal anställda per 1978-12-31	Huvudprodukter
Nyby (Gränges Nyby AB)	1 600	Kallvalsad rostfri plåt, sömlösa och svetsade rostfria rör
Degerfors (Uddeholms AB)	1 300	Rostfri grovplåt, verktygsstål- plåt, cirkelsågstålplåt, prefabri- cerad plåt
Storfors (Uddeholms AB)	740	Kolstålrör, rostfria rör och rör- delar
Munkfors (Uddeholms AB)	150	Svetstråd, fjädertråd, ytbearbetad stång
Blombäcka (Uddeholms AB)	70	Musikfjädertråd, textiltråd, rost- fria linor
Skoghall (Uddeholms AB)	30	Rengöringsapparatur för industrin
Örnsköldsvik (AB Örnsköldsviks Mekaniska Verkstad ¹ , AB Bröderna Ekbergs Verkstäder ²)	330	Apparatur, värmväxlare, rördelar
Molkom (Nords Verkstads AB ³ , AB Calamo ³)	300	Rördelar, spiralsvetsrör, appara- tur, plåtbearbetning
Totalt ca	4 500	

¹ Dotterbolag till Gränges Nyby AB.

² Ägs till vardera 1/3 av Uddeholms AB, Gränges Nyby AB och Sandvik AB.

³ Dotterbolag till Uddeholms AB.

Det nya företaget kommer att tillverka och marknadsföra ett brett sortiment inom området för rostfritt stål, bl. a. plåt, sömlösa och svetsade rör, tråd och ytbearbetad stång.

Genom samgåendet öppnar sig enligt Gränges och Uddeholm flera möjligheter till omstrukturering och vidareutveckling i manufakturledet. I dag huvudsakligen tillverkning av svetsade rördelar, gängrördelar och apparater i olika specialstålqualiteter. Produktutvecklingen underlättas genom samordning av resurserna. Det nya bolaget får genom sin storlek en starkare ställning som råvaruköpare, vilket på sikt bör vara positivt från råvarukostnadssynpunkt. Genom att samordna och rationalisera materialflödet i det nya bolaget bör det erforderliga rörelsekapitalet kunna sänkas.

Produktionsanläggningarna i det nya bolaget är till stora delar mycket moderna genom det omfattande investeringsprogrammet under senare år. Utöver redan föreliggande investeringsprogram om 200 milj. kr. för åren 1979-82 tillkommer enligt bolagen vid ett samgående kompletterande strukturinvesteringar på ca 100 milj. kr. för att omstruktureringen skall ge full effekt.

Samordningsvinsterna, efter avdrag för fusionskostnaderna, beräknas

av bolagen successivt öka från ca 10 milj. kr. år 1980 till minst 60 milj. kr. per år fr. o. m. 1983. Rörelseresultatet efter planmässiga avskrivningar men före räntenetto väntas bli positivt under omstruktureringsperioden 1979–82. Resultatet väntas därefter genomsnittligt öka. Beräkningarna är baserade enbart på förbättrings- och utvecklingsåtgärder inom nuvarande produktprogram och organisation. Mer långtgående förändringar av verksamheten, vilka enligt bolagen sannolikt blir nödvändiga på sikt, har inte inräknats i prognoserna.

Sammanslagningen av Uddeholms rostfria rörelse med Gränges Nyby avses genomföras så att Uddeholm genom köp och aktieteckning blir ägare till minst 90 % av aktierna i Gränges Nyby, som därefter övertar Uddeholms rostfria rörelse. Gränges AB blir ägare till återstoden av aktierna i det nya bolaget. I Uddeholms AB kvarstår i huvudsak verktygsstålsektorn – verktygsstål och snabbstål – och kraftrörelsen.

2.4 Statligt stöd till det nya bolaget

En strukturändring med sammanslagning av två kapitaltunga företag i en bransch med problem medför regelmässigt extraordinära kostnader och betydande investeringar innan de positiva effekterna kommer fram. Ytterligare lån av traditionellt slag till redan tungt lånebelastade företag underlättar inte strukturändringar. Varken Uddeholm eller Gränges har i dag den finansiella styrka som behövs för att ensamma genomföra den aktuella strukturförändringen.

Uddeholm har därför ansökt hos regeringen i skrivelse den 27 mars 1979 om att få en del – 250 milj. kr. – av det till Uddeholm beviljade villkorslånet på numera 400 milj. kr. överfört till det nya bolaget. Samtidigt har Uddeholm förklarat sig berett att under budgetåret 1980/81 sätta ned sin fordran på staten med anledning av lånet till noll.

Lånet på 250 milj. kr. avses bli övertaget av det nya bolaget på i huvudsak oförändrade villkor. En väsentlig skillnad avses dock bli att amortering och räntebetalning inte längre kopplas till utdelningen till aktieägarna i Uddeholm, utan till resultatet och den finansiella ställningen i det nya bolaget.

Uddeholm och Gränges har vidare för det nya bolagets räkning hos strukturdelegationen begärt statligt stöd i form av lån och garantier för lån på sammanlagt 400 milj. kr. för den aktuella omstruktureringen. Härav avser 150 milj. kr. investeringslån, 100 milj. kr. likviditetslån och 150 milj. kr. garanti för upplåning.

Det nu aktuella samgåendet mellan Gränges Nyby och den rostfria rörelsen i Uddeholm är enligt min mening en från allmänna branschsynpunkter välmotiverad åtgärd. Enligt vad jag har erfarit anser strukturdelegationen vid en preliminär bedömning att samgåendet är intressant från strukturella utgångspunkter. Frågan om finansiellt stöd från delegationen

till det nya bolaget har dock ännu inte avgjorts. Det föreslagna samgåendet ligger också väl i linje med statsmakternas intentioner med åtgärderna för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin. Det aktuella samgåendet kan vidare utgöra ett första steg i en fortsatt omstrukturering inom det rostfria området.

Om det planerade samgåendet inte skulle komma till stånd, betyder detta att Uddeholms roströta sektor och Gränges Nyby internationellt sett kommer att ha en sämre konkurrensförmåga än de stora redan strukturerade verken. Risk finns då att vissa enheter vid nästa lågkonjunktur kommer att slås ut. I stället för en offensiv satsning och rationalisering som innebär 300--400 färre anställda skulle avsevärt flera arbetstillfällen kunna gå förlorade.

För att möjliggöra en sammanslagning enligt vad jag har redogjort för förordar jag att 250 milj. kr. av villkorslånet till Uddeholm på 400 milj. kr. överförs under budgetåret 1979/80 på i huvudsak oförändrade villkor till det nybildade bolaget. En förutsättning för överföringen bör dock vara att Uddeholms fordran på staten i anledning av återstående 150 milj. kr. av villkorslånet till Uddeholm sätts ned till noll senast under budgetåret 1980/81. Beslut om utbetalning av lånet bör fattas av regeringen. Amortering och räntebetalning bör påbörjas så snart det nya bolagets resultat och finansiella situation så medger och inte som tidigare under det år då Uddeholm beslutar om utdelning till aktieägarna. Lånet löper dock med ränta, som läggs till lånet när reglerna medger ränteanstånd. Som villkor för lånet bör gälla att staten får utse en styrelseledamot jämte suppleant samt en revisor i det nybildade bolaget. Det bör ankomma på regeringen att i övrigt besluta om den närmare utformningen av villkoren för lånet.

De tidigare redovisade strukturella åtgärderna inom specialstålindustrin kommer när de nått full effekt att stärka specialstålföretagens konkurrenskraft. Branschen tar med det nu aktuella samgåendet ytterligare ett steg mot en rationell branschstruktur. Statsmakterna tar genom att lämna erforderligt finansiellt stöd till angelägna projekt aktivt del i strukturomvandlingsprocessen och lägger samtidigt grunden till en på sikt lönsam bransch och därigenom ökad trygghet för de anställda. Det ankommer på företagen och de anställdas företrädare att närmare utforma planerna för hur strukturomvandlingen skall genomföras. Någon av statsmakterna utarbetad övergripande plan för hela branschen bedömer jag sålunda inte vara motiverad. Jag anser det f. n. heller inte vara motiverat att öka det statliga ägandet inom den svenska stålindustrin.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att besluta om överförande till ett nytt bolag av en del - 250 milj. kr. - av det till Uddeholms AB år 1977 beviljade lånet.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.